

ЕКОНОМІКА

ECONOMICS

Волошин Роман. Подолання розриву між сектором вищої освіти і ринком праці як фактор реалізації інтелектуального потенціалу. *Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації*. 2023. Випуск 1-2. С. 19-27.

DOI: <https://doi.org/10.35774/ibo2023.01-02.019>

УДК 330.142: 331.5

JEL Classification O31; J3; E24, I23

Волошин Роман

канд. екон. наук., доцент

Західноукраїнський національний університет

м. Тернопіль, Україна

E-mail: roman_vol@ukr.net

ORCID: 0000-0001-9425-1406

ПОДОЛАННЯ РОЗРИВУ МІЖ СЕКТОРОМ ВИЩОЇ ОСВІТИ І РИНКОМ ПРАЦІ ЯК ФАКТОР РЕАЛІЗАЦІЇ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ПОТЕНЦІАЛУ

Анотація

Вступ. Роль інтелектуального потенціалу в умовах четвертої промислової революції суттєво зростає. Динамічні технологічні зміни формують нові запити до ринку праці і, відповідно, ринку вищої освіти. Все більшої актуальності набуває здатність системи вищої освіти реагувати на запити ринку праці і оперативно забезпечувати їх за рахунок підготовки фахівців відповідного рівня і кваліфікації. Через низький рівень узгодженості цих процесів і відсутність дієвих інструментів, здатних підтримувати актуальність здобутих компетентностей випускниками вишів, розрив між ринком праці і сектором вищої освіти зростає. Подолання цього розриву дозволить значно підвищити рівень інтелектуального потенціалу і посилити конкурентоспроможність національної економіки.

Методи. Використана методологія дослідження передбачає поєднання теорій і практичних засад вивчення вищої освіти, зайнятості і ринку праці, які поєднуються із процесами науково-технічного прогресу в умовах четвертої промислової революції. Основні методи, використані в роботі, засновані на системному і міждисциплінарному підході і включають загальнонаукові методи аналізу, синтезу, спостереження і узагальнення, методи діалектики, екстраполяції і статистичного аналізу.

Результати. В статті визначено особливості взаємодії ринку праці і сектору вищої освіти в умовах четвертої промислової революції, визначено значення інтелектуального потенціалу для забезпечення переходу економіки на новий технологічний уклад, охарактеризовано головні прояви і проблеми, які спричиняє розрив між параметрами ринку праці і системи вищої освіти. Проаналізовано окремі показники ринку праці за рівнями освіти, в результаті чого виявлено прямий зв'язок між рівнем освіти і зайнятістю, а також встановлено факт зростання кількості знеохочених до пошуку праці осіб серед випускників вишів. Наведено головні причини наявності розриву між ринком праці і ринком вищої освіти, а також обґрунтовано напрями його подолання в сучасних умовах.

Перспективи. Подальші перспективи дослідження пов'язані із необхідністю виявлення і вивчення конкретних

випадків невідповідності системи вищої освіти вимогам ринку праці, а також розробки дієвого механізму впровадження інструментів «навчання протягом життя», «відкритої науки» і самоосвіти у вищих навчальних закладах і на робочих місцях.

Ключові слова: інтелектуальний потенціал, ринок праці, сектор вищої освіти, розрив, четверта промислова революція, Індустрія 4.0.

Вступ.

В еволюції людства освіта завжди відігравала головну роль. Навчання і знання були тими факторами, які забезпечували перехід нашої цивілізації від одного технологічного укладу до іншого. В умовах переходу до третього і, особливо, до четвертого технологічного укладу головну роль каталізатора було відведено вищій освіті. Саме завдяки наявності сформованої і ефективної системи вищої освіти людство змогло забезпечити кадровий та інтелектуальний потенціал для успішного переходу до третьої індустріальної революції і створити передумови для переходу до Індустрії 4.0.

Сприйняття вищої освіти як головного чинника технологічного та економічного розвитку сьогодні поступово втрачає свою актуальність. Все частіше інтелектуальний розвиток відбувається поза межами закладів вищої освіти, а наявні на ринку праці фахівці із вищою освітою не отримують робочого місця, що відповідає їхній кваліфікації та фаху. Варто зазначити, що такий процес характерний не тільки для країн, що перебувають на стадії реформування системи вищої освіти як, наприклад, Україна. Він притаманний більшості розвинених країн світу й ідентифікується як «розрив між вищою освітою і ринком праці» [12]. За експертними оцінками, приблизно половина усіх працівників сьогодні займають посади, що не відповідають їхній кваліфікації [13].

В таких умовах інтелектуальний потенціал економіки знижується. Працівники часто не мають можливості застосувати свої знання за фахом, а роботодавці – не можуть найняти достатню кількість працівників із необхідною кваліфікацією. В сукупності така ситуація призводить до обмеження інноваційних можливостей суб'єктів господарювання і зниження продуктивності праці, обумовлює зростання витрат на освіту і адаптацію працівників, загострює проблеми соціально-психологічного характеру і підвищує рівень загального напруження на ринку праці. Останній фактор проявляється через наростання невдоволеності працівників умовами праці і призводить до їхньої опортуністичної поведінки у формі втрати мотивації, порушення трудової дисципліни, саботування ініціатив щодо перекваліфікації тощо [11].

Окреслені проблеми невідповідності пропозиції системи вищої освіти потребам ринку праці формують актуальний напрям наукового дослідження. Їх ідентифікація в межах Проекту Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки, підтверджує важливість порушених проблем, які в межах вказаного документу трактуються як: «розрив між системою вищої освіти та ринком праці, дисбаланс попиту і пропонування інноваційних спеціальностей, відсутність механізмів зворотного зв'язку між роботодавцями і закладами вищої освіти» [9]. Таким чином, пошук шляхів подолання розриву між системою вищої освіти і ринком праці з точки зору реалізації інтелектуального потенціалу країни є важливим науковим завданням, а його вирішення дозволить суттєво підвищити рівень інноваційності і конкурентоспроможності як окремих господарюючих суб'єктів, так і країни в цілому.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Проблема розриву між сектором вищої освіти і ринком праці має глобальний характер і досить активно досліджується на рівні української і світової науки. Коло аспектів, які розглядаються в цьому контексті є досить широким і воно включає в себе теоретичне обґрунтування сутності «розриву» чи «невідповідності» параметрів ринку праці і вищої освіти, структурування і деталізацію пов'язаних із цим проблем, а також пошук напрямів щодо подолання такого розриву. Серед українських науковців найбільш ґрунтовними в цьому напрямку є роботи В. Бугаса, Г. Савченко і Т. Збрицької, К. Марковець і О. Корогодової, Г. Лопушняка і М. Скидан. Серед зарубіжних вчених заслуговують на увагу роботи Б. Стенард (B. Stenard) і Х. Соєрман (H. Sauermann), В. Стоєвської

(V. Stoevska) і М. Сомерса (M. Somers), А. Назерке (A. Nazerke), М. Матсумо (Matsumoto & Bhula-or), С. Вічета (S. Vichet) та інших. Не зважаючи на це, питання подолання розриву між ринком праці і сектором вищої освіти з точки зору його впливу на стан інтелектуального потенціалу залишається не до кінця дослідженим і потребує додаткового вивчення.

Мета.

Метою дослідження є визначення напрямів подолання розриву між ринком праці і системою вищої освіти. Головними завданнями дослідження є виявлення головних аспектів невідповідності вищої освіти і ринку праці, ідентифікація ключових проблем і обґрунтування напрямів їх вирішення в сучасних умовах.

Методологія дослідження.

Методологія представленого дослідження передбачає поєднання теоретичних і практичних аспектів дослідження вищої освіти, зайнятості і ринку праці, що накладаються на сучасні технологічні рішення в умовах четвертої промислової революції. Дослідження окреслених процесів здійснюється шляхом застосування міждисциплінарного бачення і системного підходу, які дозволяють поєднувати різні погляди і концепції, спрямовані на узгодження потенціалів вищої освіти і ринку праці, оптимізацію їх взаємодії з метою підвищення інтелектуального потенціалу країни і зростання можливостей його використання задля розвитку в умовах ринкових і технологічних трансформацій. Основу методичного апарату, використаного в роботі становлять загальнонаукові методи аналізу і синтезу (для дослідження сутності проблеми розриву між ринком праці і системою вищої освіти, виявлення її складових і пошуку напрямів її вирішення), діалектики (для виявлення логічних зв'язків між основними дефініціями і встановлення причинно-наслідкового характеру впливу на порушені проблеми дослідження), спостереження та узагальнення (для пізнання об'єктивного стану проблеми, виявлення її причин, а також групування та систематизації отриманих висновків), емпіричної екстраполяції (для розповсюдження виявлених закономірностей, притаманним одним складовим досліджуваної проблеми її іншим елементам), а також методи статистичного аналізу (для побудови часових рядів, виявлення масштабів зміни досліджуваних показників у часі) та інші.

Результати.

Вища освіта і ринок праці тісно пов'язані між собою в традиційній економічній системі. Завдяки існуванню такого зв'язку заклади вищої освіти ідентифікують потреби роботодавців у робочій силі та її кваліфікації і забезпечують підготовку відповідних фахівців. Така модель формування і розвитку інтелектуального потенціалу визначає умови взаємодії між закладами освіти і роботодавцями, оскільки вони перебувають у симбіозі і взаємній залежності.

Сьогодні, в умовах четвертої промислової революції, глобалізації і цифровізації економіки ринок праці піддається значним трансформаціям, які не можуть не враховуватися керівниками підприємств і закладів освіти. Відповідно до цього, серед головних сучасних трендів – підвищення технологічності робочого місця, цифровізація і роботизація багатьох виробничих операцій, а також створення умов і можливостей для глибокого аналізу і обробки інформації на основі великих даних, Інтернету речей чи штучного інтелекту. В таких умовах значна частина робочої сили вивільняється і зростає рівень безробіття [8]. Наразі існує висока імовірність того, що в майбутньому розумні технології замінять людську працю у цілих галузях. Як наслідок, багато людей може залишитися без місця роботи. Проте сучасні технології, руйнуючи певні професії, стають поштовхом до появи все нових видів зайнятості [6]. Так, за прогнозами Світового економічного форуму, «75 млн. робочих місць замінять роботи, проте виникне 133 млн. робочих місць з новими спеціалізаціями» [3].

Через швидкі і постійні зміни вимог ринку праці до претендентів на посади, система вищої освіти не встигає оперативного реагувати на його запити. Як наслідок, поступово зростає рівень освітньої невідповідності, що вказує на те, що отримані в навчальному закладі знання не завжди є

актуальними для роботодавців. Окрім прямої невідповідності ринку праці і вищої освіти, для них характерні також вертикальна і горизонтальна невідповідність [12]. В першому випадку, рівень кваліфікації особи, що здобула освіту не відповідає рівню посади на яку він претендує. При цьому може виникати проблема як недостатньої так і надлишкової кваліфікації. У другому випадку, проблема визначається відмінністю переліку компетентностей, здобутих у закладі вищої освіти, від вимог робочого місця. Додатковим чинником розриву між ринком праці і системою вищої освіти виступає також наявність просторової невідповідності, за якої шукач роботи із необхідними навиками і посада, яка відповідає його компетентностями, можуть перебувати у різних місцях [7].

Виходячи з цього, актуальна проблема підвищення рівня інтелектуального потенціалу має різні прояви, частина з яких не пов'язана зі зростанням рівня освіти працівників і претендентів на робочі місця. В значно більшій мірі вона зорієнтована на пошук методів узгодження освітніх програм із вимогами ринку праці, а також зі створенням умов для кращого використання можливостей «надлишкової» освіти працівників, яка виникає через розрив між ринком праці і освіти і підвищенням рівня трудової мобільності населення.

Україна сьогодні досить сильно інтегрована у світову економіку і глобальний ринок праці. Не зважаючи на доволі низький рівень економічного розвитку (74 місце у глобальному рейтингу конкурентоздатності) і сировинний характер експорту, вітчизняні заклади освіти готують висококваліфікованих фахівців з різних спеціальностей, включаючи високотехнологічні і наукомісткі. При цьому, частка ВВП, яка витрачається на освіту, – одна із найвищих у світі [2, с. 67]. Така ситуація обумовлює розвиток так званої «надлишкової» освіти. Крім цього, перелік популярних спеціальностей серед вступників вишів досить сильно відрізняється від переліку вакансій. В таких умовах запит на фахівців технологічного профілю закривається за рахунок випускників економічних, правових, філологічних та інших спеціальностей.

Як наслідок, виникають подвійні втрати, за якої особа або держава сплачує за здобуту освіту не отримуючи відповідної посади, а потім ще раз сплачує за перекваліфікацію чи перепідготовку. Акцитується увага також на відмові такої особи від винагороди за рівень освіти, у випадку, коли вона погоджується на роботу з нижчими кваліфікаційними вимогами. Таке явище отримало назву «подвійного покарання». Наявність цього явища негативно впливає на задоволеність працею, оскільки затрати на вищу освіту і очікування від неї не виправдовуються [1, с. 168; 14]. При цьому знижується рівень продуктивності праці і мотивації, зникає ініціативність і залученість працівника до робочого процесу.

Окремі аспекти впливу рівня освіти на зайнятість і параметри ринку праці в Україні можна відстежити за даними таблиці 1. Як бачимо, рівень освіти у віковій групі 15-64 рр. прямо корелює із рівнем зайнятості. Відповідно до цього, вища освіта виступає одним із чинників працевлаштування. У віковій групі 15-24 рр. така залежність є не настільки чіткою. Більше того, представники групи із вищою освітою мають нижчі показники успішності у порівнянні із тими, хто має середню освіту. В цілому ж у цій віковій групі рівень зайнятості є значно нижчим за усіма рівнями освіти. Особливо критичним цей показник є для осіб із базовою освітою. Виходячи з цього, відсутність кваліфікації може трактуватися як перешкода для отримання роботи.

Варто зазначити, що згідно методики розрахунку статистичного показника «рівень зайнятості робочої сили», наведений індикатор не враховує осіб, які здобувають освіту і становлять досить вагомому частину цієї вікової групи. Тому, аналізований показник об'єктивно характеризує зайнятість виключно серед зайнятих і незайнятих осіб, які прагнуть і можуть приступити до роботи у найближчий час. В цьому контексті відзначимо, що серед молоді із вищою освітою спостерігаються високі темпи збільшення кількості зайнятих в межах періоду дослідження, тоді як серед осіб із базовою освітою спостерігається зниження показника.

Таблиця 1. Динаміка окремих показників ринку праці України за рівнями освіти

Показники	роки				2021 р. до 2018 р., +/-
	2018	2019	2020	2021	
Рівень зайнятості робочої сили (у віці 15-64 рр.) за освітою, %					
всього	72,7	74,0	72,8	72,7	0,0
з базовою освітою	49,4	50,9	48,7	46,7	-2,7
із середньою освітою	81,4	82,8	82,0	82,3	+0,9
з вищою освітою	83,1	83,5	83,2	83,8	+0,7
Рівень зайнятості робочої сили (у віці 15-24 рр.) за освітою, %					
всього	33,7	36,2	31,9	30,6	-3,1
з базовою освітою	13,5	13,4	11,2	9,9	-3,6
із середньою освітою	77,7	78,8	77,9	79,4	+1,7
з вищою освітою	66,4	68,3	67,9	69,3	+2,9
Рівень безробіття за освітою, %					
всього	8,8	8,2	9,5	9,8	+1,0
з базовою освітою	10,3	9,9	11,8	11,7	+1,4
із середньою освітою	9,9	9,2	10,7	10,1	+0,2
з вищою освітою	7,7	7,1	8,0	9,0	+1,3
Знеохочені шукачі роботи (у віці 15-64 рр.) за рівнем освіти, тис. осіб					
всього	124,4	95,6	101,4	92,5	-31,9
з базовою освітою	38,9	30,3	24,5	22,3	-16,6
із середньою освітою	43,9	30,8	34,9	35,1	-8,8
з вищою освітою	41,5	34,5	41,9	35,1	-6,4
Знеохочені шукачі роботи (у віці 15-24 рр.) за рівнем освіти, тис. осіб					
всього	22,7	15,8	20,4	22,5	-0,2
з базовою освітою	6,0	5,2	4,6	5,6	-0,4
із середньою освітою	8,4	5,8	6,3	8,8	+0,4
з вищою освітою	8,3	4,7	9,4	8,1	-0,2
Частка знеохочених молодих шукачів роботи від їх загальної кількості у віці 15-64 рр. шукачів роботи, %					
всього	18,2	16,5	20,1	24,3	+6,1
з базовою освітою	15,4	17,2	18,8	25,1	+9,7
із середньою освітою	19,1	18,8	18,1	25,1	+5,9
з вищою освітою	20,0	13,6	22,4	23,1	+3,1

Джерело: ILOSTAT [4]

Значно нижчий рівень зайнятості серед освіченої молоді у порівнянні із віковою групою 15-64 рр., свідчить про наявність певного адаптаційного періоду в межах якого представники досліджуваної вікової групи шукають та змінюють роботу. У зв'язку з цим виникає проблема працевлаштування молоді та надання їй першого робочого місця. «За цих обставин особливої актуальності набуває посилення взаємодії та взаємозв'язку між ринком праці та ринком освітніх послуг і залучення вищих навчальних закладів до розв'язання проблеми зайнятості своїх випускників» [10].

Оцінка показника рівня безробіття підтверджує наявність прямого зв'язку між рівнем освіти і зайнятістю. Відповідно до цього, для осіб із вищою освітою без прив'язування до вікової групи характерний нижчий рівень безробіття. Варто відзначити також високий рівень зростання безробіття саме серед найбільш освічених людей. Такі тенденції частково підтверджуються досить значною кількістю знеохочених шукачів роботи серед осіб із вищою освітою. У віковій групі 15-64 рр. в середньому за 2018-2021 рр. цей показник є найбільшим саме серед осіб із вищою освітою. Через високу варіативність показників у віковій групі 15-24 рр. встановити певні закономірності не видається можливими. Однак, зростання частки знеохочених шукачів роботи серед молоді із вищою освітою майже на 10 % з 2019 по 2021 рр. є досить вагомим сигналом про необхідність переосмислення проблеми розриву вищої освіти і ринку праці. Об'єктивні умови функціонування як ринку вищої освіти так і ринку праці тісно пов'язані із актуальними викликами, характерними для колишніх радянських республік в умовах технологічних і ринкових трансформацій. Тому,

невідповідність вищої освіти вимогам сучасного ринку праці слід розглядати не з точки зору недоліків і проблем, а з позиції заклик до реформування освіти на системному рівні.

Головні причини наявності розриву між ринком праці і системою вищої освіти можуть бути згруповані наступним чином:

- об'єктивні умови технологічних змін за яких наявні трудові навички і компетентності швидко втрачають свою актуальність;
- невідповідність професійно-кваліфікаційної структури здобувачів вищої освіти вимогам роботодавців [5, с. 30], що спричиняють набуття неактуальних компетентностей здобувачами освіти;
- відсутність або надмірна формалізованість зв'язків між закладами вищої освіти і роботодавцями в контексті впливу останніх на зміст і наповнення освітніх програм і формування професійних компетентностей;
- низький рівень державного стимулювання здобувачів вищої освіти до здобуття актуальних знань у сфері цифрової економіки і технологій.

Як бачимо, усі причини прямо чи побічно пов'язані зі зниженням актуальності знань та компетентностей здобувачів освіти з точки зору вимог ринку праці. Відповідно до цього, актуальні запити на інтелектуальні ресурси інноваційними підприємствами країни часто залишаються без відповіді або потребують від підприємств додаткових ресурсів на самостійну підготовку і перепідготовку фахівців, що, в свою чергу, нівелює роль закладів вищої освіти.

Таким чином, головними напрямками вирішення проблеми розриву між ринком праці і системою вищою освіти є забезпечення актуальності знань з точки зору запитів роботодавців. Частково вирішити цю проблему можна за рахунок кращого узгодження відносин між зацікавленими сторонами, підвищенням рівня контролю за навчальним процесом, зміни форм і методики навчання тощо. Однак, зважаючи на високі темпи технологічного розвитку, роботодавці часто не можуть коректно встановити вимоги до своїх працівників, особливо в перспективі декількох років, необхідних для здобуття освіти.

Виходячи з цього, вимоги і взаємозв'язки між зацікавленими сторонами у сферах ринку праці і вищої освіти мають носити гнучкий динамічний характер. Вони не повинні обмежуватися фактом здобуття освіти, а формуватися на основі концепції «навчання протягом життя», яка передбачає постійну підтримку актуальності знань через інструменти неформального навчання і самоосвіти. Додатковими чинниками подолання розриву між ринком вищої освіти і ринком праці повинні також ставати доступні можливості он-лайн навчання, дослідження й моніторингу праці, моделі «відкритої науки» та інші доступні в умовах Industry 4.0 засоби. Інтеграція названих інструментів у систему академічної вищої освіти із її одночасним реформуванням визначає ключову мету розвитку освітнього простору на найближчу перспективу. Він здатності розробити, впровадити і реалізувати усі перелічені вище заходи залежить здатність українського ринку праці до швидкого переходу на новий технологічний уклад і вищий рівень конкурентоспроможності національної економіки.

Висновки і перспективи.

Отже, розрив між ринком праці і системою вищої освіти є глобальною проблемою, яка суттєво обмежує інтелектуальний потенціал в умовах переходу до четвертого технологічного укладу. Така проблема може мати комплексний характер і реалізуватися через невідповідність рівня освіти (надлишковий чи недостатній), неузгодженість кваліфікації чи просторовий фактор. Не зважаючи на те, що раніше усі ці проблеми теж мали місце на ринку праці, сьогодні їх значення є особливо актуальним, зважаючи на ускладнення вимог до праці у високотехнологічних галузях, вивільнення значної частини працівників через роботизацію праці, а також на швидку зміну і слабку прогнозованість вимог роботодавців до працівників у недалекій перспективі.

Таким чином, в сьогоденних умовах здобуття вищої освіти не виступає беззаперечним чинником розвитку інтелектуального потенціалу. Значно більшої актуальності сьогодні набуває

необхідність узгодження вимог ринку праці і можливостей закладів вищої освіти, а також пошук можливостей для забезпечення актуальності знань і компетентностей в умовах їх динамічної зміни. Тому, для реалізації інтелектуального потенціалу важливо створити умови для подолання розриву між системою освіти і ринком праці, який може мати горизонтальний (невідповідність компетентностей), вертикальний (невідповідність рівня освіти) або просторовий характер, а також створити умови для забезпечення і підтримки актуальності отриманих знань завдяки інструментам «навчання протягом життя», «відкритої науки», самоосвіти тощо.

Подальші перспективи дослідження окресленої наукової проблеми мають значний потенціал і потребують системних досліджень, спрямованих на детальне вивчення конкретних випадків невідповідності вимог ринку праці можливостям вищої освіти, особливо у високотехнологічних галузях. Окрім цього, на окрему дискусію заслуговує дослідження механізму впровадження запропонованих інструментів подолання невідповідності між ринком праці і системою вищої освіти.

Список використаних джерел

1. Барвінок В. Ю., Воронцова А. С., Петрушенко Ю. М. Побудова теоретичної моделі формування та перерозподілу компетенцій в системі «освіта» – «ринок праці» та трансферу знань. *Вісник Сумського державного університету. Серія Економіка*. 2022. № 4. С. 168–176. DOI: 10.21272/1817-9215.2022.4-18
2. Бугас В. В., Бугас В. В., Бугас Н. В. Проблеми регулювання взаємодії освітніх послуг та ринку праці. Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції «Проблеми інтеграції освіти, науки та бізнесу в умовах глобалізації»: тези доповідей, м. Київ, 10 листопада 2020 р. Київ: КНУТД, 2020. С. 67-69.
3. Insight Report The Future of Jobs Report 2018 World Economic Forum – Geneva, 2018. URL: http://www3.weforum.org/docs/WEF_Future_of_Jobs_2018.pdf.
4. International Labour Organisation. ILOSTAT. URL: https://www.ilo.org/shinyapps/bulkexplorer30/?region=ROECA&lang=en&segment=indicator&id=LUU_2LU4_SEX_AGR_RT_A
5. Лопушняк Г. С., Скидан М. І. Стратегічний аналіз розвитку вищої освіти України в контексті збалансування попиту та пропозиції на ринку праці. *Актуальні проблеми економіки*. 2022. №2-3 (248-249). С. 28-40.
6. Марковець К. Ю., Корогодова О. О. Тенденції ринку праці за умов індустрії 4.0. *Актуальні проблеми економіки та управління*. 2020. № 14.
7. Matsumoto M. & Bhula-or R. Problem of skills mismatch in Asia and the Pacific : How useful are the existing measurement for future skills strategies? Chapter 11 «Skills and the Future of Work: Strategies for Inclusive Growth for Asia and the Pacific». 2021. URL : <https://apskills.ilo.org/downloads/chapter-11-problem-of-skills-mismatch-in-asia-and-the-pacific-how-useful-are-the-existing-measurement-for-future-skills-strategies-1/view>
8. Nazerke A. Exploring self-employment in Central Asia: influence factors. Vienna, Austria. 2021. URL : https://www.etd.ceu.edu/2021/anuarbek_nazerke.pdf
9. Проект Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки. URL: https://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/86286/
10. Савченко Г. О., Збрицька Т. П. Шляхи підвищення ефективності взаємодії та взаємозв'язку ринків праці та освітніх послуг. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2012. Вип. 1 (44). С. 4–9.
11. Somers M. A., Cabus S. J., Groot W. and van den Brink H. M. Horizontal mismatch between employment and field of education: evidence from a systematic literature review. *Journal of Economic Surveys*. 2019. 33: 567-603. <https://doi.org/10.1111/joes.12271>
12. Stenard B. & Sauermann H. Educational Mismatch, Work Outcomes, and Entry Into Entrepreneurship. *Organization Science*. 2016. 27. 10.1287/orsc.2016.1071.
13. Stoevska V. Only half of workers worldwide hold jobs corresponding to their level of education. ILOSTAT. 2021. URL : <https://ilostat.ilo.org/only-half-of-workers-worldwide-hold-jobs-corresponding-to-their-level-of-education/>
14. Vichet S. Education-job mismatches and their impacts on job satisfaction : An analysis among university graduates in Cambodia. *Working Papers*. 2018. URL: <https://hal.archives-ouvertes.fr/hal-01839463>

Статтю отримано: 25.04.2023 / Рецензування 10.06.2023 / Прийнято до друку: 30.06.2023

Roman VoloshynPh.D.(Econ.), Associate Professor
West Ukrainian National University
Ternopil, UkraineE-mail: roman_vol@ukr.net
ORCID: 0000-0001-9425-1406**OVERCOMING THE GAP BETWEEN THE HIGHER EDUCATION SECTOR
AND THE LABOR MARKET AS A FACTOR OF REALIZING INTELLECTUAL
POTENTIAL****Abstract**

Introduction. The role of intellectual potential in the conditions of the fourth industrial revolution is growing significantly. Dynamic technological changes form new demands on the labor market and, accordingly, the market of higher education. The ability of the higher education system to respond to the demands of the labor market and quickly provide them by training specialists of the appropriate level and qualification is becoming more and more relevant. Due to the low level of coherence of these processes and the lack of effective tools capable of maintaining the relevance of the competencies acquired by university graduates, the gap between the labor market and the higher education sector is growing. Overcoming this gap will significantly increase the level of intellectual potential and strengthen the competitiveness of the national economy.

Methods. The research methodology involves a combination of theories and practical principles of studying higher education, employment and the labor market, which are combined with the processes of scientific and technological progress in the conditions of the fourth industrial revolution. The main methods used in the work are based on a systemic and interdisciplinary approach and include general scientific methods of analysis, synthesis, observation and generalization, methods of dialectics, extrapolation and statistical analysis.

Results. The article defines the peculiarities of the interaction of the labor market and the higher education sector in the conditions of the fourth industrial revolution, defines the importance of intellectual potential for ensuring the transition of the economy to a new technological system, characterizes the main manifestations and problems caused by the gap between the parameters of the labor market and the higher education system. Separate indicators of the labor market by level of education were analyzed, as a result of which a direct connection between the level of education and employment was revealed, as well as the fact of an increase in the number of people discouraged from looking for work among university graduates. The main reasons for the gap between the labor market and the higher education market are given, as well as the directions for overcoming it in modern conditions are substantiated.

Discussion. Further research prospects are related to the identification and study of specific cases of non-compliance the higher education system with the requirements of the labor market, as well as the development of an effective mechanism for the implementation of «lifelong learning», «open science» and self-education tools in higher educational institutions and workplaces.

Keywords: intellectual potential, labor market, higher education sector, gap, fourth industrial revolution, Industry 4.0.

References

1. Barvinok, V. Yu., Vorontsova, A. S., Petrushenko, Yu. M. (2022). Pobudova teoretychnoi modeli formuvannya ta pererozpodilu kompetentsii v systemi «osvita» – «rynok pratsi» ta transferu znan [Building a theoretical model of the formation and redistribution of competencies in the system "education" - "labor market" and knowledge transfer]. *Visnyk Sumskoho derzhavnoho universytetu. Seriya Ekonomika* [Bulletin of Sumy State University. Economy series]. No. 4. 168–176. DOI: 10.21272/1817-9215.2022.4-18
2. Buhas, V. V., Buhas, V. V., Buhas, N. V. (2020). Problemy rehulivannya vzaiemodii osvity i nauky ta biznesu v umovakh hlobalizatsii [Problems of regulating the interaction of educational services and the labor market]. *Materialy II Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii «Problemy intehratsii osvity, nauky ta biznesu v umovakh hlobalizatsii»* [Materials of the II International Scientific and Practical Conference «Problems of Integration of Education, Science and Business in Globalization Conditions»]. Kyiv, 10.11.2020. Kyiv : KNUITD. 67–69.
3. Insight Report The Future of Jobs Report 2018. (2018). World Economic Forum – Geneva. URL: http://www3.weforum.org/docs/WEF_Future_of_Jobs_2018.pdf.
4. International Labour Organisation (2023). ILOSTAT. URL : https://www.ilo.org/shinyapps/bulkexplorer30/?region=ROECA&lang=en&segment=indicator&id=LUU_2LU4_SEX_AG

E R T A

5. Lopushniak, H. S., Skydan, M. I. (2022). Stratehichniy analiz rozvytku vyshchoi osvity Ukrainy v konteksti zbalansuvannya popytu ta propozyitsii na rynku pratsi [Strategic analysis of the development of higher education in Ukraine in the context of balancing supply and demand in the labor market]. *Aktualni problemy ekonomiky* [Actual economic problems]. No. 2-3 (248-249). 28–40.
6. Markovets, K. Yu., Korohodova, O. O. (2020). Tendentsii rynku pratsi za umov Industrii 4.0 [Labor market trends under the conditions of Industry 4.0]. *Aktualni problemy ekonomiky ta upravlinnia* [Actual problems of economy and management]. No. 14.
7. Matsumoto, M. & Bhula-or, R. (2021). Problem of skills mismatch in Asia and the Pacific : How useful are the existing measurement for future skills strategies? Chapter 11 «Skills and the Future of Work: Strategies for Inclusive Growth for Asia and the Pacific». URL: <https://apskills.ilo.org/downloads/chapter-11-problem-of-skills-mismatch-in-asia-and-the-pacific-how-useful-are-the-existing-measurement-for-future-skills-strategies-1/view>
8. Nazerke, A. (2021). Exploring self-employment in Central Asia: influence factors. Vienna, Austria. URL : https://www.etd.ceu.edu/2021/anuarbek_nazerke.pdf.
9. Proiekt Stratehii rozvytku vyshchoi osvity v Ukraini na 2022-2032 roky [Project of the Strategy of Higher Education Development in Ukraine for 2022-2032]. URL: https://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/86286/
10. Savchenko, H. O., Zbrytska, T. P. (2012). Shliakhy pidvyshchennia efektyvnosti vzaiemodii ta vzaiemozv'язku ryнкiv pratsi ta osvity posluh [Ways to increase the efficiency of interaction and interconnection of labor markets and educational services]. *Visnyk sotsialno-ekonomichnykh doslidzhen* [Bulletin of socio-economic research]. Vol. 1 (44). 4–9.
11. Somers, M.A., Cabus, S.J., Groot, W. and van den Brink, H.M. (2019), Horizontal mismatch between employment and field of education: evidence from a systematic literature review. *Journal of Economic Surveys*. 33: 567–603. <https://doi.org/10.1111/joes.12271>
12. Stenard, B. & Sauermann, H. (2016). Educational Mismatch, Work Outcomes, and Entry Into Entrepreneurship. *Organization Science*. 27. 10.1287/orsc.2016.1071.
13. Stoevska, V. (2021). Only half of workers worldwide hold jobs corresponding to their level of education. ILOSTAT. URL : <https://ilostat.ilo.org/only-half-of-workers-worldwide-hold-jobs-corresponding-to-their-level-of-education/>
14. Vichet, S. (2018). Education-job mismatches and their impacts on job satisfaction : An analysis among university graduates in Cambodia. *Working Papers*. URL: <https://hal.archives-ouvertes.fr/hal-01839463>

Received: 04.25.2023 / Review 06.10.2023 / Accepted 06.30.2023

